

## မိုးကောင်းမြို့နယ်အတွင်းရှိ ရှမ်းနီဒေသိယစကား

ခင်မာအောင်\*

### စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းသည် စံဘာသာစကား၏ အသွင်ကွဲတစ်မျိုးအဖြစ် ရှိနေသော မိုးကောင်းမြို့နယ်အတွင်းရှိ ရှမ်းနီတို့၏ ဒေသိယစကားကို လေ့လာထားသော စာတမ်း ဖြစ်ပါသည်။ ဘာသာစကားကို မှတ်တမ်းထားလိုသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် လေ့လာထားပါသည်။ ထိုသို့ လေ့လာရာတွင် ရှမ်းနီတို့ အများဆုံးနေထိုင်သော မိုးကောင်းမြို့နယ်အတွင်းရှိ ရှမ်းနီတို့၏ အပြောစကားများကို အလေ့လာခံ အဖြစ် သတ်မှတ်ကာ လေ့လာပါသည်။ ဤစာတမ်းပါ တင်ပြချက်များသည် ဒေသိယစကားကို လေ့လာထားသော စာအုပ်စာတမ်းများ ဘာသာစကား ပညာရှင်များ၏ နည်းနာများကို အခြေခံကာ တင်ပြထားချက်များ ဖြစ်ပါသည်။ ဒေသိယစကားကို လေ့လာသူများအတွက် တစ်စုံတစ်ရာ အကျိုးကျေးဇူး ရရှိနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

**သော့ချက်စကားလုံးများ -** ဗျည်းသံ၊ သရသံ၊ လေသံကွဲပြားမှု၊ ကွဲပြားသော သဒ္ဒါအသုံး၊ ဒေသိယဝေါဟာရများ၊ ဆွေမျိုးစပ် အခေါ်အဝေါ်များ၊ ရှမ်းဗမာအတွဲအစပ်စကားလုံးများ။

### နိဒါန်း

ဤစာတမ်းသည် မိုးကောင်းမြို့နယ်အတွင်းရှိ တိုင်းလိုင် (ဝါ) ရှမ်းနီ<sup>၁</sup> တို့၏ ဒေသိယစကားများကို လေ့လာတင်ပြထားသော စာတမ်း ဖြစ်ပါသည်။ ရှမ်းနီတို့သည် ကချင်ပြည်နယ် နေရာအနှံ့အပြားတွင် နေထိုင်ကြသည်။ ရှမ်းဗမာ<sup>၂</sup>လူမျိုး ဟုလည်း ခေါ်ဝေါ်ကြပါသည်။ ရှမ်းနီများသည် ဧရာဝတီမြစ်ကြောင်းတစ်လျှောက်နှင့် အင်းတော်ကြီး ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ဝိုက်၊ မိုးကောင်းမြို့နယ်အတွင်းရှိ မန္တလေး-မြစ်ကြီးနား မီးရထား လမ်းဘေး၊ ဝဲယာတစ်လျှောက်နှင့် ရွှေဘို-မြစ်ကြီးနားသွား လမ်းမကြီး (ဝါ) ပြည်ထောင်စုလမ်းမကြီးဘေး၊ ဝဲယာ တစ်ဘက်တစ်ချက်တွင် အခြေချနေထိုင်ကြသော လူမျိုးများ ဖြစ်ကြသည်။ အလေ့လာခံ ရှမ်းနီလူမျိုးတို့မှာ သံလမ်းရိုးတလျှောက်တွင် နေထိုင်ကြသော ရှမ်းနီများ ဖြစ်ပါသည်။ သံလမ်းရိုးတလျှောက်တွင် နေထိုင်သော

<sup>၁</sup> စိုင်းထိန်လင်း၊ ဦး၊ ၁၉၉၂၊ ၄။

<sup>၂</sup> စိုင်းထိန်လင်း၊ ဦး၊ ၁၉၉၂၊ ၄။

\* ဒေါ် လက်ထောက်ကထိက၊ မြန်မာစာဌာန၊ မြစ်ကြီးနားတက္ကသိုလ်

ရှမ်းနီများကို ဒေသအခေါ်အားဖြင့် သံလမ်းရိုးသားဟု ခေါ်ကြပါသည်။ ရှမ်းမျိုးနွယ်စုပေါင်း (၃၃)မျိုး ရှိသည့်အနက်မှ ကချင်ပြည်နယ်တွင် တိုင်းဆာရှမ်း (မိုင်းသာရှမ်း)၊ တိုင်းနေရှမ်း (အထက်ရှမ်း)၊ တိုင်းလုံ (ရှမ်းကြီး)၊ တိုင်းခန္တီး (ခန္တီးရှမ်း)၊ တိုင်းဖွန်း (ဖွန်းရှမ်း)၊ တိုင်းလိုင် (ရှမ်းနီ)<sup>၁</sup>ဟူသော ရှမ်းမျိုးနွယ်စု (၆)စုတို့ အများဆုံး နေထိုင်ကြပါသည်။

ထိုမျိုးနွယ်စုများအနက် မိုးကောင်းမြို့နယ်တွင် နေထိုင်ကြသော တိုင်းလိုင် (ရှမ်းနီ)လူမျိုးများသည် မိမိလူမျိုး၏ ဘာသာစကားကို ပြောဆိုသူများမှာ အနည်းငယ်သာ တွေ့ရပြီး စံဘာသာစကားကို အများဆုံး ပြောဆိုကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ ရှမ်းနီတို့သည် စကားပြောဆိုကြရာတွင် ရှမ်းဘာသာစကားနှင့် စံစကားကို ရောစပ်ကာ ပြောဆိုလေ့ ရှိကြသည်။ စံဘာသာစကားကို ပြောဆိုရာတွင် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကား၏ လွှမ်းမိုးမှုကြောင့် အသံထွက်များ လေသံများမှာ စံဘာသာစကားနှင့် အနည်းငယ် ကွဲပြားနေသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဤသုတေသနစာတမ်းအတွက် မိုးကောင်းမြို့နယ်အတွင်းရှိ ရှမ်းနီတို့၏ အပြောစကားများမှ အချက်အလက်များကို ရယူထားပါသည်။ ဒေသ အနည်းငယ် ကွဲသွားသည်နှင့်အမျှ ဝေါဟာရများ၊ လေသံများ ကွဲပြားသွားလေ့ရှိသောကြောင့် မိမိနှင့် အနီးစပ်ဆုံးဖြစ်သော မိုးကောင်းဒေသ၌သာ လေ့လာထားပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် ၎င်းဒေသ၌ ပြောဆိုကြသော ဒေသိယစကားကို စံဘာသာစကားနှင့် နှိုင်းယှဉ်ကာ လေ့လာတင်ပြမည် ဖြစ်ပါသည်။

## ၁။ ဒေသိယစကား၏ သဘောသဘာဝ

ဒေသိယ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို-

မြန်မာအဘိဓာန်တွင်

“ဒေသိယဝေါဟာရ/ဒေသိယဝေါဟာရ/န - ဒေသအလိုက် ပြောဆိုသုံးနှုန်းသော စကား။”<sup>၂</sup>

ဟူ၍ လည်းကောင်း၊

<sup>၁</sup> စိုင်းထိန်လင်း၊ ဦး၊ ၁၉၉၂၊ ၄။

<sup>၂</sup> မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၈၊ ၉၀။

ဒေါက်တာအောင်မြင့်ဦး၏ လူမှုဘာသာဗေဒစာအုပ်တွင်-

“ဒေသိယဟူသည်ကား ဘာသာစကားတစ်ခု၏ အသွင်ကွဲ ဖြစ်သည်”<sup>၁</sup>

ဟူ၍ လည်းကောင်း၊

အင်းလေးဒေသိယစကားစာအုပ်တွင် ဒေသိယစကားဟူသည် ဘာသာစကား တစ်ခု၏ အသွင်ကွဲဖြစ်ကြောင်းကို ဒေါက်တာအောင်မြင့်ဦးက-

“ဘာသာစကားတစ်ခုကို အသုံးပြုသူတို့သည် နေရာဒေသချင်း ဝေးကွာသွားသည့်အခါအသုံးပြုသည့် ဘာသာစကားမှာလည်း တစ်နေရာနှင့် တစ်နေရာ ပြောင်းလဲကွဲပြားသွားတတ်ပါသည်။ ထိုသို့ ဒေသကွာခြားမှုကြောင့် ပြောင်းလဲသွားသော ဘာသာ စကားတစ်ခု၏ အသွင်ကွဲကို ဒေသိယစကားဟု ခေါ်ပါသည်။”<sup>၂</sup>

ဟူ၍ လည်းကောင်း၊

“ဒေသိယစကားဟူသည် ဒေသသွင်ပြင်များ ထင်ဟပ်နေသော ဒေသဆိုင်ရာ အမှတ်လက္ခဏာတစ်ခု<sup>၃</sup> ဖြစ်သည်”

ဟူ၍ လည်းကောင်း ဒေသိယစကားနှင့်ပတ်သက်၍ ဖွင့်ဆိုထားကြပါသည်။

ထိုဖွင့်ဆိုထားချက်များအရ ဒေသိယစကားဟူသည် အရပ်ဒေသတစ်ခုစီတိုင်း၌ ပြောဆိုသုံးနှုန်းကြသော စကားများပင်ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားပါသည်။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ အတွင်းရှိ စံဘာသာစကားအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသော ဘာသာစကားကို အသုံးကွဲ၊ အသံကွဲဖြင့် ပြောဆိုကြသောစကားများကို ခေါ်ဆိုကြောင်း သိနိုင်ပါသည်။ ကွဲပြားအောင် ပြောဆိုခြင်းမဟုတ်ဘဲ ဒေသသွင်ပြင်၊ ဒေသဟန်တို့ လွှမ်းမိုးထားမှုနှင့် စံစကားနှင့် နီးစပ်မှုအားနည်းခြင်းတို့ကြောင့် အသုံးကွဲ၊ အသံကွဲသော ဒေသိယဝေါဟာရစကားများ ဖြစ်လာရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဒေသိယစကားများသည် မိမိတို့၏မူဟန်အတိုင်း အခိုင်အမာ ရပ်တည်နေနိုင် ကြပါသည်။ ထိုအချက်ကို ဆရာကြီးဦးခင်အေးက အင်းလေးဒေသိယစကားစာအုပ် အမှာစာတွင်-

<sup>၁</sup> မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၃၊ ၃၄။

<sup>၂</sup> မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၆၊ ၉။

<sup>၃</sup> အောင်မြင့်ဦး၊ ဒေါက်တာ၊ ၂၀၀၆၊ ၁၂။

“ပထဝီဝင် အနေအထားအရ အခြားဒေသများနှင့် အရောအနှော  
အဆက်အဆံမများသော ဒေသများတွင် ဒေသိယစကားများသည်  
မိမိတို့၏ သွင်ပြင်လက္ခဏာများဖြင့် အထင်အရှား ရပ်တည်  
နေနိုင်ကြသည်။”<sup>၁</sup>

ဟူ၍ ရှင်းပြထားသည်။ ရှမ်းနီတို့သည်လည်း မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ဝေါဟာရအသုံး၊  
လေသံတို့ဖြင့် အထင်အရှား ရပ်တည်နေကြပါသည်။

### ၂။ ရှမ်းနီဒေသိယစကား

‘ဒေသိယစကားများကို မှတ်တမ်းတင်မထားလျှင် တိမ်ကောပျောက်ကွယ်  
သွားမည့် အန္တရာယ်ရှိကြောင်း’<sup>၂</sup> ‘အချို့ဘာသာစကားများသည် ယခင်က မြန်မာ  
ဒေသိယစကားတစ်ခု အဖြစ်ရှိခဲ့သော်လည်း ယခု ပျောက်ကွယ်သွားပြီဖြစ်ကြောင်း’  
ပညာရှင်တို့က ထောက်ပြကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤစာတမ်းသည် ဆက်သွယ်ရေး  
လွယ်ကူချောမွေ့လာသည်နှင့်အမျှ ဒေသိယစကားများကို အသုံးနည်းလာကြသည့်  
ရှမ်းနီတို့၏ ဒေသိယစကားကို မှတ်တမ်းတင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ရှမ်းနီတို့သည်  
စံမြန်မာစကားကို အဓိကထားပြောဆိုကြသည့်အတွက် ဝေါဟာရအသုံးအနှုန်းများမှာ  
စံဘာသာစကားအသုံးနှင့် ကွဲပြားမှု နည်းပါသည်။ အသံထွက်များသည်သာ စံအသုံး  
နှင့် ကွဲပြားမှု ထင်ရှားပါသည်။

### ၂။ ၁။ အသံထွက်ကွဲပြားမှုများ

နေရာဒေသဝေးကွာခြင်းကြောင့် ဘာသာစကားပြောင်းလဲမှုဖြစ်စဉ်တွင် စကားသံ  
ပြောင်းလဲမှုသည် အထင်ရှားဆုံး ဖြစ်သည်။ ကွဲပြားသောလေသံကို နားထောင်ရုံမျှဖြင့်  
ဒေသကို ခန့်မှန်းသိရှိနိုင်ကြသည်။ ဗျည်းသံအနေအထား ပြောင်းလဲနိုင်သကဲ့သို့  
သရသံအနေအထားလည်း ပြောင်းလဲနိုင်ပါသည်။ နှစ်ခုလုံး ပြောင်းလဲပြောဆိုမှု  
များလည်း ရှိပါသည်။ ထိုသို့ ပြောင်းလဲမှုကို လေ့လာနိုင်ရန်အတွက် စံအဖြစ်  
သတ်မှတ်ထားသော ဘာသာစကားနှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ကြရသည်။ ရှမ်းနီတို့၏  
ဒေသိယစကားတွင် စံဘာသာစကားနှင့် ဗျည်းသံရော သရသံပါ ကွဲပြားမှုများစွာ  
ရှိသည်ကို လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

<sup>၁</sup> ခင်မင်၊ မောင်(နေဖြူ)၊ ၂၀၀၆၊ ခ။

<sup>၂</sup> ခင်မင်၊ မောင်(နေဖြူ)၊ ၂၀၀၆၊ က။

## ၂။ ၁။ ၁။ ဗျည်းသံကွဲပြားမှု

ရှမ်းနီတို့ ပြောဆိုကြသော စကားများထဲတွင် ဗျည်းသံကွဲပြားမှုသည် ထင်ရှားသော ဒေသိယလေသံတစ်ခုပင် ဖြစ်ပါသည်။ အဓိကအားဖြင့် ကွဲပြားမှုများမှာ ‘ချ / tch /’ သံနှင့် ‘ရှ / j /’ သံ မကွဲခြင်း၊ ‘တ / t /’ သံနှင့် ‘သ / θ /’ သံ မကွဲခြင်း နှင့် ဟ / h / ထိုးသံ မပါခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။

### ရှ / j / နှင့် ချ / tch /

ရှမ်းနီတို့၏ ဒေသိယစကားရှိ ချ / tch / သံသည် စံဘာသာစကားရှိ ရှ / j / သံ၊ ဒေသိယစကားရှိ ရှ / j / သံသည် စံဘာသာစကားတွင် ချ / tch / အသံထွက်နှင့် ပြောဆိုကြပါသည်။ စံစကားအသံထွက်နှင့် ပြောင်းပြန်ထွက်ဆိုပုံမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ သာဓက-

#### ဒေသိယစကားသံ

ရှို / jhō /

ချက် / tche? /

ချစ် / tchi? /

ရှဉ် / -jhī /

#### စံစကားသံ

ချို / tchō /

ရှက် / jhe? /

ရှစ် / jhi? /

ချဉ် / -tchī /

‘ရှက်လိုက်တာ’၊ ‘ခြောက်၊ ခုနစ်၊ ရှစ်’၊ ‘ရှင်းလင်းနေတာပဲ’ စသည့် စကားသံများကို ပြောသည့်အခါမျိုးတွင် ဒေသိယစကား၌ ‘ချက်လိုက်တာ’၊ ‘ရှောက်၊ ခွန်နစ်၊ ချစ်’၊ ‘ချင်းလင်းနေတာပဲ’ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ စံဘာသာစကားရှိ ‘ချဉ်လိုက်တာ’၊ ‘ရွှေဝယ်ချင်လို့’ ဟူ၍ ပြောသောစကားများကို ‘ရှဉ်လိုက်တာ၊ ရွှေဝယ်ချင်လို့’ ဟူ၍ လည်းကောင်း ‘ချ’ သံနှင့် ‘ရှ’ သံကို ပြောင်းပြန် အသံထွက်ကာ ပြောဆိုလေ့ ရှိကြပါသည်။

### တ / t / နှင့် သ / θ / ဗျည်း

‘သ’ သံနှင့် ‘တ’ သံတို့ကို ပြောဆိုရာတွင်လည်း စံစကားသံနှင့် ပြောင်းပြန် အသံထွက်ပါသည်။ ဒေသိယစကားတွင် ထိုဗျည်းသံနှစ်သံကို ကွဲကွဲပြားပြား ပြောဆို နိုင်ရန် ခက်ခဲကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ စာအရေးကို မှန်အောင် ရေးနိုင်သော်လည်း အသံထွက်ကို မှန်အောင် မပြောနိုင်ကြပေ။ သာဓက-

| ဒေသိယ         | ဒေသိယအသံထွက်     | စံအသံထွက်  |
|---------------|------------------|------------|
| / သိပ်သိပ်နေ/ | / θei? θei? nē / | တိတ်တိတ်နေ |
| / သော/        | / θa` /          | တော        |
| / တစ်တော/     | / ti? ta` /      | သစ်တော     |
| / တယ်တွားဘိ/  | / -tə twà bī /   | သယ်သွားပြီ |

စံစကားသံနှင့် ပြောင်းပြန် အသံထွက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ တ နှင့် သ သည် ဖြစ်ရာဌာန်ချင်း နီးစပ်ကြသည့်အတွက်ကြောင့်ဟုလည်း ဆိုနိုင်သည်။ အစဉ်အလာ အတိုင်း ပြောဆိုခဲ့ကြသည့် လေသံဖြစ်သည့်အတွက် စံအသံကဲ့သို့ ပြောဆိုနိုင်ရန် ခက်ခဲသည်။ တစ်လုံးချင်းကို အားယူပြောဆိုမှသာ ပီသအောင် ထွက်ဆိုနိုင်ကြသည်။ တိုင်းရင်းသားလေသံ၏ လွှမ်းမိုးမှုကြောင့်ဟု ကောက်ချက်ချနိုင်သည်။

### ဟ / há / ထိုးသံ ဖျောက်ပြောခြင်း

ရှမ်းနီတို့သည် စံမြန်မာစကားကို ပြောဆိုကြသည့်အခါ ဟထိုးသံကို ဖျောက်၍ ပြောဆိုကြသည်။ သာကေ-

#### ဒေသိယစကား

ငက် / ၵᄃ? /

မန် / -mã /

လေလော် / lē lō /

#### စံစကား

ငှက် / hnᄃ? /

မှန် / -hmã /

လှေလှော် / hlē hlō /

စသည်ဖြင့် အသံထွက်ပုံမျိုး ဖြစ်သည်။

ဤသို့ဖြင့် ရှမ်းနီတို့၏ ဒေသိယစကားတွင် ဗျည်းသံကွဲပြားမှုများအဖြစ် ‘ရှ’နှင့် ‘ချ’ ပြောင်းခြင်း၊ ‘တ’ နှင့် ‘သ’ ပြောင်းခြင်း၊ ဟထိုးသံ ဖျောက်ပြောခြင်းတို့ကို တွေ့ရပါသည်။

### ၂။ ၁။ ၂။ သရသံကွဲပြားမှုများ

မိုးကောင်းမြို့နယ်အတွင်းရှိ ရှမ်းနီတို့၏ ဒေသိယစကားတွင် အီး / i / သရသံ နှင့် အေး / è / သရသံတို့ ပြောင်းလဲခြင်းသည် ထင်ရှားပါသည်။ အချို့ သရသံတို့ကို

ပြောဆိုသည့်အခါ စံစကားသံကဲ့သို့ ထင်ရှားသော လေသံမျိုး မဟုတ်သည့် အချို့ စကားသံတို့အတွက် အသံသင်္ကေတ ပြဆိုရာတွင် အသံထွက်၍ရသည့် ပုံစံသို့ ရောက်အောင် သင်္ကေတပြပါမည်။

### အီး / i / သရသံ

ရှမ်းနီဒေသီယတွင် အီး / i / သရသံနှင့်ပြောသည့် စကားသံတို့သည် စံဘာသာစကားတွင် အေး / è / သရသံဖြင့် ပြောသောစကားသံများ ဖြစ်သည်။ သာကေ-

| ဒေသီယစကား | အသံထွက်     | စံစကား  |
|-----------|-------------|---------|
| /ကတ်ကျီး/ | / kaʔ tɛi / | ကတ်ကြေး |
| /မြီး/    | / mji /     | မြေး    |
| /လဗျိ/    | / lá bjí /  | လပြည့်  |

### အေး / è / သရသံ

ဒေသီယစကားတွင် အေး / è / သရသံနှင့် ပြောသည့်စကားတို့သည် စံဘာသာ စကားတွင်-

အီး / i / သရသံဖြင့်ပြောသော စကားများ ဖြစ်သည်။ သာကေ-

| ဒေသီယစကား  | အသံထွက်        | စံစကား     |
|------------|----------------|------------|
| /ဒဗျက်စေး/ | / də bjɛʔ sè / | တံမြက်စည်း |
| /ထင်းဇေး/  | / thĩ zè /     | ထင်းစည်း   |

### အင်န် / ɪ̃ / သရသံ

စံဘာသာစကားတွင် နှုတ်ခမ်းပြန့်သရသံနှင့် ရွတ်ဆိုသော အင် / ɪ̃ / သရသံကို ရှမ်းနီဒေသီယတွင် နှုတ်ခမ်းပြန့်သရ အင် / ɪ̃ / သံ နှင့် နှုတ်ခမ်းဝိုင်းသရသံ အန် / ǎ / သရသံတို့ ပေါင်းပြီး ရွတ်ဆိုသကဲ့သို့ အင်န် / ɪ̃ǎ / ဟူသော အသံမျိုးဖြင့် ပြောကြသည်။ သာကေ-

**ဒေသိယစကား**

ခင်နံ / -င်နံ / -khĩã /

ကင်နံ / -င်နံ / -kĩã /

ထင်နံ / -င်နံ / -thĩã /

**စံစကား**

ခင် / -င် / -khĩ /

ကင် / -င် / -kĩ /

ထင် / -င် / -thĩ /

/လူခင်နံချင်းဒေသအေး/၊ /ငါးကင်နံထားဒယ်/၊ /ထင်းနံးစည်းသယ်ခွဲ/  
ဟူသော ဝါကျများရှိ /င်/သံကို ပြောဆိုကြရာတွင် တစ်လုံးချင်းအသံဖြစ်စေ၊  
ဝါကျလိုက် အသံထွက်ဖြစ်စေ နှုတ်ခမ်းအပြန့်သရသံကို နှုတ်ခမ်းတစ်ဝက်ဝိုင်း  
တစ်ဝက်ပြန့်ဖြင့် နှုတ်ခမ်းကိုဖွင့်ပြီး ရွတ်ဆိုသည့်ပုံစံကို တွေ့ရသည်။ စံစကားနှင့်  
အဓိပ္ပာယ်ကွဲပြားမှုမရှိသော်လည်း သရသံအသံထွက်အနေဖြင့် အနည်းငယ် ကွဲပြားမှု  
ရှိကြောင်းကို တွေ့နိုင်ပါသည်။

**၂။ ၂။ လေသံကွဲပြားမှုများ**

ရှမ်းနီဒေသိယတွင် လေသံအနေအထားအရ သံညှင်းသံကို အသုံးများပြီး ‘ဂ၊  
ဂျ၊ ဒ၊ ဗ’ ဟူသော သံပြင်းသံတို့ အသုံးနည်းသည်ကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။

**၂။ ၂။ ၁။ သံညှင်းသံ**

ရှမ်းနီတို့၏ ဒေသိယစကားများတွင် သံညှင်းသံများ အသုံးများသည်ကို  
တွေ့ရသည်။ စံဘာသာစကားတွင် သံညှင်းနှစ်လုံးထပ်ပါက ဒုတိယစကားလုံးသည်  
သံပြင်းသံသို့ ပြောင်းသွားသော စကားလုံးများကို ရှမ်းနီတို့က သံညှင်းကို သံပြင်းသို့  
မပြောင်းဘဲ သံညှင်းပီပီသသ<sup>၁</sup> ပြောဆိုကြပါသည်။ သာဓက-

**ဒေသိယစကား**

ပါးပါးလေး / pà pà lè /

လောလောဆယ် / lə` lə` -she /

ချောက် / ʃou? /

ကြံ့ကြိုက် / -təuĩ tcei? /

စပျစ်သီး / sə pji? tì /

**စံစကားသံ**

/ပါးဗားလေး / pà bà lè /

/လောလောဇယ် / lə` lə` ze /

/ချောက် / dʒou? /

/ ကြံ့ဂျိုက် / -təuĩ dʒei? /

/စပျစ်သီး / sə bji? tì /

**စံအရေး**

ပါးပါးလေး

လောလောဆယ်

ချောက်

ကြံ့ကြိုက်

စပျစ်သီး

<sup>၁</sup> ခင်မင်၊ မောင်(နေဖြူ)၊ ၂၀၀၄၊ ၉၇။



ဗျည်းသံ၏ အသံထွက်အတိုင်း၊ စံအရေးအသားအတိုင်း ရွတ်ဆိုမှုပင် ဖြစ်ပါသည်။ စံဘာသာစကားတွင် အသံပြောင်းရာ၌ က၊ ခ မှ ဂ သို့ စ၊ ဆ မှ ဇ သို့ စသည့် အတွဲအဖက်တိုင်း အသံပြောင်း<sup>၁</sup>သော်လည်း ဒေသိယစကားတွင် ပြောင်းလဲမှု နည်းသည်ကို တွေ့ရသည်။ စံဘာသာစကားတွင် ချောက် ကို ဂျောက် ဟု သံပြင်းသံဖြင့် ပြောဆိုသော်လည်း ရှမ်းနီတို့က ချောက်ကို /ချောက်/ ဟုသာ ပြောဆိုကြသည့်အတွက် စံစကားတွင် /ဂျောက်ဂဗား/ ဟု အသံထွက်သော ‘ချောက်ကမ်းပါးကို’ ရှမ်းနီတို့က ‘/ချောက်ကမ်းပါး/ /ရှောက်ကမ်းဗား/’ဟုသာ ပြောဆိုကြသည်။

အချို့သော သံပြင်းသံတို့ကို သံညင်းသံဖြင့် ပြောခြင်းနှင့် ဟထိုးသံတို့ကို ဖျောက်၍ ပြောခြင်းသည် ရှမ်းနီတို့၏ အပြောစကားများတွင် တွေ့ရသည်။

### ၂၊ ၂၊ ၂။ သံရှည်အသုံး

ဒေသိယစကားသံအချို့တွင် သံရှည်အဖြစ် ရွတ်ဆိုလေ့ရှိသော စကားသံ အချို့သည် စံစကားသံတွင် မကြာဝက်အသံများအဖြစ် ရွတ်ဆိုသော စကားများ ဖြစ်သည်။ သာဓက-

| ဒေသိယစကားသံ         | စံစကားသံ        | စံအရေး        |
|---------------------|-----------------|---------------|
| /ချောက်ကမ်းပါး/     | /ဂျောက်ဂဗား/    | ချောက်ကမ်းပါး |
| /jou? kã` bà /      | / dʒou? ga bà / |               |
| /ထန်းယေ / thã` jē / | /ထယေ / tha jē / | ထန်းရေ        |

### ၂၊ ၂၊ ၃။ မကြာဝက်သံများ အသုံးပြုခြင်း

ရှမ်းနီတို့၏ ဒေသိယစကားသံတွင် မကြာဝက်အသံဖြင့် ရွတ်ဆိုသော စကားသံ အချို့သည် စံစကားသံတွင် သံရှည်အဖြစ် ရွတ်ဆိုသော စကားသံများ ဖြစ်သည်။ သာဓက-

| ဒေသိယစကားသံ       | စံစကားသံ             | စံအရေး  |
|-------------------|----------------------|---------|
| လပင်း / la bĩ /   | လည်ဗင်း / le bĩ /    | လည်ပင်း |
| စဘိန်း / sa beĩ / | စက်ဘိန်း / se? beĩ / | စက်ဘီး  |
| သနတ် / ʈa na? /   | သေနတ် / ʈe na? /     | သေနတ်   |

<sup>၁</sup> ခင်မင်၊ မောင်(ဓနုဖြူ)၊ ၂၀၀၁၊ ၃၂။

## ၂။ ၃။ သဒ္ဒါအသုံးများ

ရှမ်းနီတို့၏ အပြောစကားများတွင် စံဘာသာစကားနှင့် မတူကွဲပြားသော သဒ္ဒါအသုံးများကို တွေ့ရပါသည်။

### ၂။ ၃။ ၁။ လုံးချင်းကြိယာအသုံး၊ ကြိယာဝိသေသနအသုံး

‘စပါးသွေ့ပြီ’၊ ‘တစ်ခုစီစေ့သွားပြီလား’၊ ‘မိုက်နေပြီ’၊ ‘ထေမိသည်’ တို့တွင် သုံးသော စေ့ / sé / ၊ သွေ့ / θwé / ၊ ထေ / thē / တို့သည် လောက်ငသည်၊ ခြောက်သွေ့သည်၊ ဝင်ငွေထွက်ငွေ မျှတသည် ဟူ၍ သုံးထားသော လုံးချင်းကြိယာ အသုံးမျိုး ဖြစ်ပါသည်။

ပေါင်း သည်ကို ပေါင် သည်၊ မလုပ်ချင်ဘူး မရချင်ဘူး ကို အောက်တယ် ဟူသော ထူးခြားစွာ သုံးနှုန်းသော အသုံးမျိုးကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။

လုံးချင်းကြိယာအသုံး ဆိုသော်လည်း ဝါကျအနေအထားအရ စံဘာသာစကား နှင့် ကွဲပြားသော ဝါကျဖွဲ့ပုံမျိုး ဖြစ်သည့် လိုက်ကူပေးပါဦး၊ စားကူပေးဦး၊ လိုက်ညွှန်ပေးဦး ဟူသော အသုံးမျိုးကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ စံစကားတွင် ကူစား ပေးပါ၊ ကူညီပြီး လိုက်ခဲ့ပေးပါလား ဟူ၍ သုံးပုံမျိုးဖြစ်သည့်အတွက် ပုဒ်အထား အသိုသည် စံဘာသာစကားနှင့် ပြောင်းပြန်အနေအထားဖြင့် ပြောဆိုကြောင်း တွေ့ရသည်။

ပမာဏပြကြိယာဝိသေသနဖြစ်သော မြန်မာအပြောစကားများတွင် သုံးသည့် အလွန်၊ အင်မတန်၊ သိပ် ကို ဒေသိယအသုံးတွင် အား ဟူ၍ သုံးကြသည်။ သာဓက- တအားလှတယ်- / θəà hlá dē / ၊ ဗိုက်တအားဆာနေပြီ / bai?θəà shā nē bī / ဟူ၍ သုံးပုံမျိုး ဖြစ်သည်။

### ၂။ ၃။ ၂။ ကြိယာထောက် ‘ချေ / tɕē / ’ အသုံး

သွားကြည့်ချေဦး / θwà tɕí dʒē oũ` /

ထမင်းချက်ချေဦးမယ် / thəmĩ` ʃeə tchē oũ` /

ကြိယာထောက် လိုက် နေရာတွင် ချေ ကို ထူးထူးခြားခြား သုံးနှုန်းပြောဆို ကြသည်ကို တွေ့ရသည်။

## ၂၊ ၃၊ ၃။ အငြင်းပြပစ္စည်း ‘မ’နှင့် ‘ဘူး’

ရှမ်းနီတို့၏ နေ့စဉ်သုံးအပြောစကားများရှိ အငြင်းပြပစ္စည်း မ-ဘူး နှင့် တွဲပြောသော အငြင်းဝါကျများတွင် ဘူး အငြင်းနောက်ဆက်ကို မြှုပ်၍ ပြောဆိုကြသည်။ သာဓက-

**ဒေသိယစကား**

မသိ / məθi` /

မပြောတတ် / mə pjə` da? /

မဆိုနိုင် / mə shō -nāi /

**စံစကားသုံး**

မသိပါဘူး

မပြောတတ်ပါဘူး

မဆိုနိုင်ဘူး/မသိဘူး

‘ဘူး’ ဟူသော အငြင်းပြပစ္စည်းကို ဖြုတ်၍ပြောသော်လည်း သိ၊ တတ်၊ နိုင် ဟူသော အဆုံးစကားသံများကို /မသိတတ် /ဟု အမြင့်သံဖြင့် အသံရှည်ရှည်ဆွဲပြောဆိုခြင်းဖြင့် အငြင်းစကားကို ပိုထင်ရှားစေသည်။ ၎င်းလေသံသည် စကားပြောသော လေသံအနေအထားကို ပြတ်တောင်းတောင်း ဖြစ်သွားစေသည့် အသံမျိုး ဖြစ်သည်။

အငြင်းစကားလုံးဖြစ်သော ဘူး ကို ထည့်ပြောသောအခါတွင်လည်း တစ်ချို့ အသံများသည် ပြောင်းသွားသည်လည်း ရှိသကဲ့သို့ မြှုပ်သွားသည်လည်း ရှိပါသည်။ သာဓက-

**စံအသံထွက်**

ဘာမှမဟုတ်ဘူး

လုံးဝမဟုတ်ဘူး

မဟုတ်ပါဘူး

**ဒေသိယအသံထွက်**

ဘားဟုတ်ဖူး / bà hou? phu` /

အားဟုတ်ပ / à hou? pá /

ဟုတ်မနေဘူး / hou? mə nē bu` /

ဟူသော အသုံးမျိုး ဖြစ်သည်။

## ၂၊ ၃၊ ၄။ ဝါကျနောက်လိုက်ပစ္စည်းများ

ဝါကျအဆုံးသတ်များတွင် ညယ် / jɛ / မောင် / -maũ / နော / na` / ကရီ / kəjō / စသည့် ဝါကျနောက်လိုက်ပစ္စည်းများနှင့်ဆက်၍ ပြောခြင်းသည်လည်း ရှမ်းနီဒေသိယ၏ ထူးခြားသော လေသံတစ်ခုပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဟုတ်ပါတယ်ဆိုမှနော / hou? pā dē shō má na` /

(အမှန်ဖြစ်ကြောင်း ထောက်ခံခိုင်းသည့်သဘော)

ဟုတ်သတည်း / hou? tə bá ɲɛ /

(ထောက်ခံသည့်သဘော)

ဈေးကြီးတာကြီးကောမောင် / zè tɛi tā gj` gə` -maũ /

(ညည်းညူသည့်သဘော)

ဟုတ်သပါကရီ / hou? tə bá kəjō /

(သေချာသည့်သဘော)

ဟု စသည်ဖြင့် တွေ့ရပါသည်။ ‘သဘ၊ ဆိုမှနော၊ နောဟေ၊ ညယ်၊ မောင်၊ ကောမောင်၊ တာတဲ့လဲနောဟေ’ ဟူသော အသုံးများသည် ရှမ်းနီဒေသီယတွင် တွင်တွင် ကျယ်ကျယ် သုံးနှုန်းပြောဆိုနေကြသော ဝါကျနောက်လိုက်ပစ္စည်းများ ၊ ဖြစ်ကြသည်။

မိုးကောင်းမြို့နယ်အတွင်းရှိ ရှမ်းနီတို့၏ ဒေသီယစကားများထဲတွင်ရှိသော သဒ္ဒါအသုံးများတွင် ‘ညယ်၊ မောင်’ ဟူသော ဝါကျအဆုံးသတ်စကား၊ ပမာဏကို ဖော်ပြသည့် ‘တအား’ ဟူသော အသုံးတို့သည် ထူးခြားသော ဒေသီယစကားသံများ ဖြစ်ပါသည်။

## ၃။ မတူကွဲပြားသော ဒေသီယဝေါဟာရအသုံးများ

ကွဲပြားသော ဝေါဟာရ အခေါ်အဝေါ်များနှင့် ပတ်သက်၍ တင်ပြရာတွင် နေရာဒေသကို အစွဲပြုခေါ်ဝေါ်ကြသော ဒေသီယစကားများ၊ ပုံသဏ္ဌာန်ကို အစွဲပြု၍ ခေါ်ဝေါ်ကြသော ဒေသီယစကားများနှင့် အချို့သော မတူကွဲပြားသည့် ဒေသီယအသုံး (နာမ်အသုံး၊ ကြိယာအသုံး၊ ကြိယာဝိသေသနအသုံး၊ ရွှေ့လျားဒေသီယအသုံး) ဟူ၍ အမျိုးအစားများ ခွဲခြားဖော်ပြသွားပါမည်။

## ၃.၁။ နေရာဒေသကို အစွဲပြုခေါ်ဝေါ်သော စကား

မိုးကောင်းမြို့နယ်အတွင်းရှိ ရှမ်းနီတို့သည် မိမိတို့၏ကျေးရွာများကို အမည် မှည့်ခေါ်ရာတွင် နေရာဒေသကို အစွဲပြု၍ အမည်မှည့်ခေါ်လေ့ ရှိကြပါသည်။ သာကေ-

| ရှမ်းဘာသာစကား | ရှင်းလင်းချက်                              | အဓိပ္ပာယ်                                   |
|---------------|--------------------------------------------|---------------------------------------------|
| ပင်လုံ        | (ပန် / -pǎ / = ကွင်း၊ လုံ / -loũ / = ကြီး) | ကွင်းကြီးရွာ                                |
| ပင်းဘော       | (ပန် / -pǎ / = ကွင်း၊ ဘော / bə / = ဖော)    | ကွင်းဖောရွာ<br>(ကျယ်ပြန့်သော ကွင်းပြင်နေရာ) |

### ၃။ ၂။ ပုံသဏ္ဌာန်ကို အစွဲပြု၍ ခေါ်ဝေါ်သောစကား

ပုံသဏ္ဌာန်ကိုအစွဲပြု၍ ပြောသောစကားများတွင် စံအသုံးနှင့် အနည်းငယ်သာ ကွဲပြားသော စကားများ၊ စံစကားနှင့် လုံးဝမတူသော စကားများ စသည်ဖြင့် တွေ့ရပါသည်။ သာကေ-

| ဒေသိယဝေါဟာရ                  | ရှင်းလင်းချက်   |
|------------------------------|-----------------|
| ကင်းပုစွန် / kī̃ pə -zwũ /   | ကင်းမြီးကောက်   |
| မိုတုန်တုန် / mō -toũ -doũ / | ကြွက်နားရွက်မို |
| ကိုယ်ကောင် / kō -gaũ /       | ခန္ဓာကိုယ်      |
| တိုက် / tai? /               | သေတ္တာ          |

ကြက်ပေါင်စေးဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော သရေပင်ကွင်းလေးများကို 'ကြက်ပေါင်ကွင်း'၊ မိကျောင်းလျှာကဲ့သို့သော ပုံစံရှိသည့် ရှားစောင်းဟု ခေါ်သောအပင်ကို 'မိကျောင်းလျှာ'၊ ဒေသိယစကားတွင် သေတ္တာကို 'တိုက်' ဟု ခေါ်ဝေါ်ကြသည့်အတွက် 'ငါးသေတ္တာ' ကို 'ငါးတိုက်' စသည့်ဖြင့် ပုံသဏ္ဌာန်ကို အစွဲပြုကာ ခေါ်ဝေါ်ကြသည်ကို တွေ့ရသည်။

### မတူကွဲပြားသော ဒေသိယဝေါဟာရ (နာမ်စကားလုံး)

| စံအသုံး           | ဒေသိယအသုံး          |
|-------------------|---------------------|
| မုန့်ဗိုင်းတောင့် | ကြွေမုန့်၊ဘီးမုန့်  |
| တံချူ             | တံကြွေ၊ တုတ်ခနောင်း |
| အကြွေ(ငွေ)        | အနုတ်               |
| အသုဘ              | ကိစ္စ               |
| ကိုယ်ဝန်          | ကိုယ်လုံး           |

### မတူကွဲပြားသော ဒေသီယ ဝေါဟာရများ (ကြိယာအသုံး)

| ဒေသီယအသုံး | အသံထွက် | စံအသုံး                       |
|------------|---------|-------------------------------|
| မီးသေ      |         | မီးငြိမ်း                     |
| ကောက်      |         | ခူးဆွတ်                       |
| ကော်       |         | ထမင်း/ဟင်းများကို ခူးခတ်ခြင်း |
| ညား        |         | တွေ့                          |
| စစ်စေ့ပုပ် |         | ကပ်စီးနည်း                    |
| ပေါင်      |         | ပေါင်း                        |

### မတူကွဲပြားသောဒေသီယ ဝေါဟာရများ (ကြိယာဝိသေသနအသုံး)

ကြိယာဝိသေသနအသုံးတွင် စိတ်အခြေအနေကို ဖော်ပြရာ၌ သုံးသော စကားသုံးများသည် အသုံးထူးပါသည်။ သာဓက-

| ဒေသီယအသုံး           | ရှင်းလင်းချက်          |
|----------------------|------------------------|
| ခြေဖဝါးလေဝင်         | မြောက်ကြွကြွဖြစ်သည်။   |
| ကင်းပိုကင်းပင်း      | အပိုလုပ်သည်။           |
| စနောင်စနင်၊ သွေးမနံ့ | စိတ်ကယောက်ကယက်ဖြစ်သည်။ |

ဟူသော စကားသုံးမျိုး ဖြစ်ပါသည်။

### အသွင်ကွဲဒေသီယဝေါဟာရ (ရွေ့လျားဒေသီယ)

ခေတ်အခြေအနေအရ ဆက်ဆံရသည့် ပတ်ဝန်းကျင်၊ ဆက်သွယ်ရသည့် ယဉ်ကျေးမှုချင်း ဖလှယ်ကြပြီး တစ်ခေတ်နှင့်တစ်ခေတ် မတူအောင် အမည်တပ်ခံ ရသော ဝေါဟာရမျိုးလည်း ရှိသည်။ သာဓက-

| ဒေသီယဝေါဟာရ                                 | ရှင်းလင်းချက် |
|---------------------------------------------|---------------|
| ကုလားသဘောသီး/ ထိုင်ဝမ်သဘောသီး/ ယိုးဒယားသဘော | သဘောသီး       |
| ဗမာသီး၊ ထိုင်ဝမ်သီး                         | သံပရာသီး      |
| အောက်ပိုင်းသီး/ ထိုင်ဝမ်သီး                 | ရုံးပတီသီး    |

ရှမ်းနီဒေသီယတွင်သုံးသော မှောင်သည်ကို ‘မိုက်’ သည်။ အတာလွတ်ဥကို ‘တောင်စဉ်ဥ’ ဟူသော အသုံးမျိုးကို နေဒေသီယတွင်လည်း တွေ့ရပါသည်။ ဘာသာစကား မျိုးရိုးဆက်နွယ်ခြင်း၏ အထောက်အထားများပင် ဖြစ်ပါသည်။

## ၃၊ ၃။ ဆွေမျိုးစပ်ဝေါဟာရ အခေါ်အဝေါ်များ

ပြောဆိုခေါ်ဝေါ်ကြသော ဝေါဟာရများကို ကြားရုံဖြင့် မျိုးနွယ်စုကို သိသာ စေနိုင်သော အချက်များထဲတွင် ဆွေမျိုးစပ်အခေါ်အဝေါ်များလည်း ပါဝင်ပါသည်။ ရှမ်းနီဒေသီယတွင် ခေါ်ဝေါ်သော ဆွေမျိုးစပ်အခေါ်အဝေါ်များသည် စံအသုံးနှင့် ကွဲလွဲမှု များစွာမရှိသော်လည်း ဆွေမျိုးမည်သို့တော်စပ်ကြောင်းကို ဖော်ကျူးထားနိုင် သည်က အမှတ်အသားတစ်ခုကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။

### ဒေသီယအခေါ်

### ရှင်းလင်းချက်

အဘိုးလည်း၊ အိုအိုလည်း

အဘေး

အဘိုး(ရင်)၊ အိုအို(ချစ်)

အဘိုး၊ အဘွား(အဖေ၏ အဖေနှင့်အမေ)

အဘိုးနိုင်၊ အိုအိုနိုင်

အဘိုး၊ အဘွား(အမေ၏ အဖေနှင့်အမေ)

စံဘာသာစကားနှင့် အခေါ်အဝေါ်အားဖြင့် ကွဲပြားမှု မရှိသော်လည်း အမေ့ ဘက်မှ အဘိုးနှင့်အဘွားကို နာမည်အဖျားဆွတ်ကာ အဘိုးရင်၊ အိုအိုချစ် ဟု အခေါ်မှား၍ မရသကဲ့သို့ အဖေ့ဘက်မှ အဘိုးအဘွားကိုလည်း အဘိုးနိုင်၊ အိုအိုနိုင် ဟု ခေါ်၍မရ၊ လက်မခံကြပေ။ ၎င်းအနေအထားသည်လည်း ရှမ်းနီတို့၏ တစ်မူကွဲပြားသော ဒေသီယ အသုံးများပင် ဖြစ်ပါသည်။

## ၃၊ ၄။ ရှမ်းဗမာအတွဲစပ်စကားလုံးများ (ကြိယာနာမ်အသုံး)

တိုင်းလိုင် (ခေါ်) ရှမ်းနီတို့ကို ရှမ်းဗမာ ဟု ခေါ်ဆိုရခြင်း အကြောင်းရင်းကို လေ့လာကြည့်သည့်အခါ အပြောစကားများ၌ ရှမ်းစကားနှင့် စံမြန်မာစကားကို တွဲဖက် ပြောလေ့ရှိကြောင်းကိုလည်း အကြောင်းရင်းတစ်ရပ်အနေဖြင့် တွေ့ရပါသည်။ တစ်နည်း ဆိုရသော် ရှမ်းတစ်ပိုင်း ဗမာတစ်ပိုင်း ပြောဆိုမှုမျိုးပင် ဖြစ်ပါသည်။ အများအားဖြင့် ကြိယာနာမ်အသုံးတွင် အသုံးများပါသည်။ သာဓက-

<sup>၁</sup> ခင်စန္ဒာတိုး၊ ၂၀၁၄၊ ၉၃။

| ဒေသိယဝေါဟာရ            | ပေါင်းစပ်ပုံ                | ရှင်းလင်းချက်        |
|------------------------|-----------------------------|----------------------|
| မုန်ညင်းကျိုင်း        | မုန်ညင်း+ကျိုင်း / tcaĩ` /  | မုန်ညင်းဟင်းချို     |
| မုန်ညင်းစော            | မုန်ညင်း+စော / sa` /        | မုန်ညင်းအချဉ်ရည်     |
| ခရမ်းချဉ်သီးအောက်      | ခရမ်းချဉ်သီး+အောက် / -aaũn/ | ခရမ်းချဉ်သီးငုပ်ချက် |
| စည်းမယောင်းကမ်းမယောင်း | စည်းကမ်း+မယောင်း / mjaũn` / | စည်းကမ်းမရှိ         |

စသည်ဖြင့် တွေ့ရပါသည်။ မုန်ညင်းအချဉ်ရည်ဟင်းကို **မုန်ညင်းစော** သည်ဟု ကချင်ပြည်နယ် တစ်နယ်လုံးနီးပါး သုံးစွဲကြသည်ကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သော မတူကွဲပြားသော စကားလုံးမျိုးများစွာ ကျန်ရှိနေပါသေးသည်။ ဤစာတမ်းတွင်မူ လက်လှမ်းမီသလောက်သာ လေ့လာတင်ပြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

### ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ဤစာတမ်းသည် ရှမ်းနီတို့၏ဒေသိယစကားကို လေ့လာထားသော စာတမ်း ဖြစ်ပါသည်။ ရှမ်းနီဒေသိယတွင် စကားသံကွဲပြားမှုသည် ဒေသိယလေသံကို ပို၍ ပေါ်လွင်စေကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ **အင်** သံကို **အင်န** ဟူသော အသံဖြင့် ပြောခြင်း၊ **သ** သံကို **တ** သံနှင့် ပြောခြင်း၊ **ချ** သံကို **ရှ** သံနှင့် ပြောခြင်း၊ **ရှ** သံကို **ချ** သံနှင့် ပြောခြင်းတို့သည် ဒေသိယလေသံကို ပို၍ ပေါ်လွင်လာရသည်။

ဝါကျအဆုံးသတ်စကားတွင်လည်း **ညယ်** ဟူ၍ အဆုံးသတ်သောစကား၊ **မောင်** ဟူသော ဝါကျအဆုံးသတ်စကား တို့သည်လည်း ထူးခြားသော ဒေသိယ အသုံးပင် ဖြစ်ပါသည်။

ပုံသဏ္ဌာန်ကို အစွဲပြုခေါ်ဝေါ်သော ဝေါဟာရစကားများတွင် **ကိုယ်ခန္ဓာ** - **ကိုယ်ကောင်**၊ **သေတ္တာ** - **တိုက်**၊ **အသုဘ** - **ကိစ္စ** အသုံးများသည် ထူးခြားပါသည်။

အသွင်ကွဲကြိယာအသုံးများတွင် **ကိုယ်ဝန်** ကို **ကိုယ်လုံး** ဟူသော အသုံး၊ **တွေ့** သည်ကို **ညား** ဟူသော အသုံး၊ **ပေါင်း** သည်ကို **ပေါင်** သည် ဟူသောအသုံး၊ အငြင်းစကားလုံး **အောက်တယ်** ဟူသော အသုံးမျိုးတို့သည် ထူးခြားပါသည်။

ပမာဏပြကြိယာဝိသေသနအသုံးနေရာတွင် **တအား** ဟူ၍ သုံးနှုန်းထားခြင်း သည်လည်း ဒေသိယလေသံကို ပေါ်လွင်စေသည်။ စိတ်ခံစားမှုကို သရုပ်ဖော်သော



စကားလုံးများအဖြစ် ကင်းပိုကင်းပင်း၊ ခြေဖဝါးလေဝင် ဟူသော အသုံးသည် ထူးခြားပါသည်။

**အဘိုးလည်း၊ အိုအိုနှိုင်း၊ အိုအို** ဟူသော ဆွေမျိုးစပ်ဝေါဟာရများ၊ **မုန်ညင်းကျိုင်း၊ မုန်ညင်းစော၊ ကျောက်ပွင့်ကော** စသည့် ရှမ်းဗမာဝေါဟာရ ကြိယာနာမ်အသုံးများသည် ရှမ်းနီတို့၏စကားအဖြစ် သိသာထင်ရှားစေသော စကားအသုံးအနှုန်းများပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဒေသိယစကားများကို လေ့လာသည့်အခါ ဘာသာစကား၏ စိမ့်ဝင်ပျံ့နှံ့တတ်မှုသဘော၊ ရောထွေးတတ်သည့် သဘောတို့ကို တွေ့မြင်လာရသည်။ မိမိတို့ပြောဆိုနေသော ဘာသာစကားမျိုးရိုးသည် မည်သည့်မျိုးနွယ်တွင် ပါဝင်ကြောင်း သိရှိနိုင်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဤစာတမ်းသည် တစ်စုံတစ်ရာ အကျိုးကျေးဇူး ဖြစ်ထွန်းလိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်မိပါသည်။

**နိဂုံး**

ဤစာတမ်းသည် မိုးကောင်းမြို့နယ်အတွင်းရှိ ရှမ်းနီတို့၏ ဒေသိယစကားကို လေ့လာထားသော စာတမ်း ဖြစ်ပါသည်။ ဘာသာစကားလေ့လာမှုအရ ဖော်ထုတ်မှုအားနည်းနေသေးသည့် လူမျိုးတစ်မျိုး၏ အပြောစကားများလည်း ဖြစ်ပါသည်။ အပြောစကားတို့၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသကိုသာ ဖော်ထုတ်တင်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ သုတေသနပြုဖော်ထုတ်ခြင်းဖြင့် ဒေသိယစကားလေ့လာသူတို့အတွက် အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေနိုင်သကဲ့သို့ ဒေသိယစကားကို မှတ်တမ်းထားရာလည်း ရောက်မည်ဟု ယုံကြည်မိပါသည်။

### ကျမ်းကိုးစာရင်း

- မြန်မာစာအဖွဲ့ ။ (၂၀၀၈)။ *မြန်မာအဘိဓာန်*၊ (ဒုကြိမ်)။ ရန်ကုန်။ မြန်မာစာအဖွဲ့ဦးစီးဌာန။
- ခင်စန္ဒာတိုး (၂၀၁၄)။ *နေဒေသိယစကားရှိ နေ့စဉ်သုံးစကားများလေ့လာချက်*။ MAAS။ Vol.XII, No.8။
- ခင်အေး၊ ဒေါက်တာ၊ နှင့် အောင်မြင်ဦး၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၁၀)။ သုတေသနအခြေခံသုတေသနပုံစံ၊ (ဒုကြိမ်)။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၊ *မြန်မာစာဌာန*။
- စိုင်းထိန်လင်း၊ ဦး။ (၁၉၉၂)။ ၁၉၉၃ခုနှစ် *အမျိုးသားညီလာခံသို့တင်သွင်းသည့် စာတမ်း*။ ဗန်းမော်။
- တိုးလှ။ (၂၀၁၀)။ *နန်းကောင်းမြစ်လွင်ပြင်မဂ္ဂဇင်း*။ ရန်ကုန်၊ မိုးကောင်းမြို့နယ်အသင်း။
- ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်*။ (၁၉၉၉)။ ချမ်းသာရောင်စုံပုံနှိပ်တိုက်။ သာသနာရေးဦးစီးဌာန။
- အောင်မြင်ဦး၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၀၃)။ *လူမှုဘာသာဗေဒ*။ ရန်ကုန်၊ ပညာတန်ဆောင်ပုံနှိပ်တိုက်။
- အောင်မြင်ဦး၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၀၆)။ *အင်းလေးဒေသိယစကား*။ ရန်ကုန်၊ ရှုမဝစာပေ။